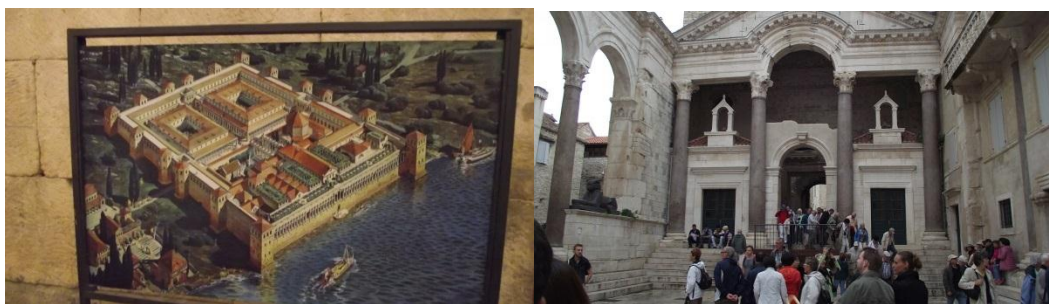

דו"ח השתתפות בכינוס בין-לאומי - Asmosia XI שהתקיים בספליט, קרואטיה

הכינוס התקיים בחסות הפקולטה לארכיטקטורה באוניברסיטה של ספליט ובחסות ארגון אסמוסיה הבין-לאומי. בארגון שגדל לאחרונה עם הצטרפותם של סטודנטים וחוקרים צעירים, חברים חוקרים ומדענים ממגוון תחומים רחב: ארכאולוגים, גאוכימאים, אנשי מוזאונים, משמרים, פיזיקאים, היסטוריונים ועוד. פרופ' משה פישר וכותב הדו"ח חברים ותיקים ומייצגים בפועל את מדינת ישראל ואתריה ההיסטוריים בתחומים הרלוונטיים. פרופ' פישר נבחר בכינוס לוועד מנהל של הארגון.

הכינוס התקיים בבניין קולנוע ציורי ישן, במבנה מימי הביניים הממוקם בתוך מתחם ארמון דיוקליטיאנוס. הארמון נבנה על ידי הקיסר הרומי, שהיה ממוצא דלמטי, לקראת פרישתו. כיום מהווה הארמון חלק ולב העיר העתיקה של ספליט.

בכינוס הרציתי על שיש צבעוני בארץ ישראל, פרויקט חדש נוסף, שבו התחלתי לאחרונה לעסוק ולחקור. התחלתי את ההרצאה בהצגת המוזאון לארכאולוגיה, עקבות בעמק, ואת פריטי השיש המוצגים בו, שרובם טרם נחקרו. הזכרתי בקצרה את מחקרי העיקרי בסוסיתא וחמת גדר וכן סקרתי את ראשית המחקר של שיש צבעוני בארץ ישראל, בעיקר מהתקופה הרומית והביזנטית, ואת מקורות השיש ואספקטים נוספים הקשורים לנושא. סיימתי את ההרצאה בהזמנה גורפת של המשתתפים במושב ובכינוס לבוא לבקר ולשתף פעולה עם המוזאון בנושא מחקר השיש ואבני היבוא, שיש לבן וגם צבעוני, מחצבות רומיות מקומיות ועוד. כמו בכינוסים הקודמים, השומעים התרשמו מאוד מהאתרים ניסה - סקיתופוליס בבית שאן, היפוס - סוסיתא קיסריה ועוד. כמו תמיד, חילקתי גם הפעם פרוספקטים וגלויות של המוזאון ומתחם גן השלושה. אספתי ממרבית החוקרים הרציניים והרלוונטיים לאזורנו, חומר רב וכרטיסי ביקור.

להלן הנושאים העיקריים בהם עסקנו בכינוס:

כאמור בכל כינוס אסמוסיה נפגשים מדענים ממגוון דיסציפלינות שונות. מתקיימים מושבים מוגדרים המתמקדים במגוון נושאים שונים: ניתנו הרצאות העוסקות במחצבות עתיקות ממגוון ארצות. נידונו אספקטים של זיהוי המחצבה, שימור, אבחון ערכים איזוטופיים וגאוכימיים של המחצבות, לצורך בנייה והרחבה של בסיסי הנתונים (Databases), שהם הכרח ראשוני ובסיסי בזיהוי מקור האבן.

מושבים אחרים עסקו בעבודות שנעשו באתרים ארכאולוגיים ואוספי מוזאונים. בין השאר אתרים בספרד, צרפת, אוסטריה, איטליה, יוון, תורכיה וצפון אפריקה. הוצגו עבודות על פסלים של כמה מוזאונים, וגלריות בעולם, לרבות אבחנות של מקור שיש שונה בחלקי הפסל השונים (ראש, יד, רגל).

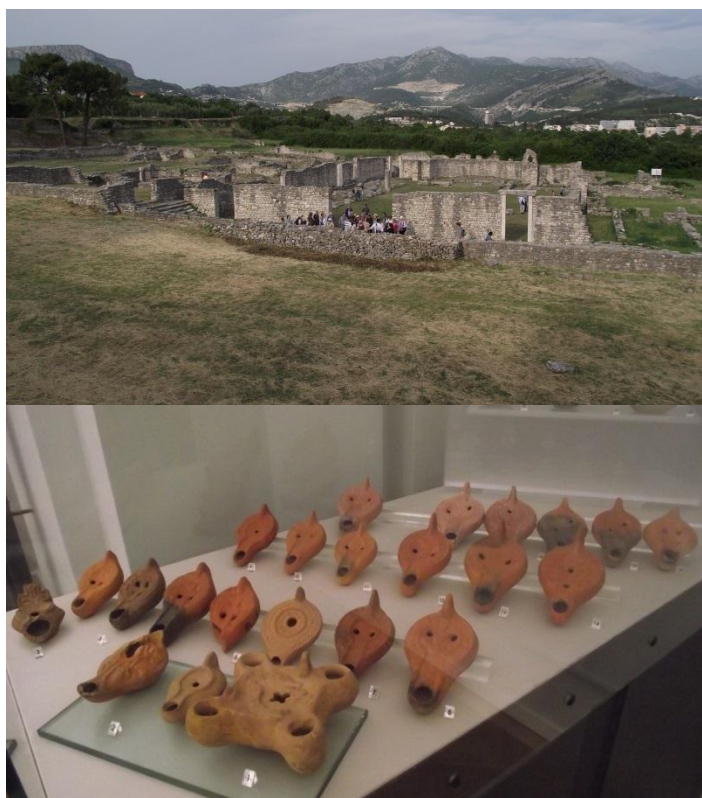
הרצאות אחרות התמקדו על חומרים ואבנים: שיש מכל הצבעים והגוונים, גרניט, פורפיר, בהט, אבני גיר וכדומה. הוצגו גם פריטים ממתעני אניות טבועות. חלק מהחוקרים הציגו את הפיתוחים האחרונים בשיטות המחקר, מכשור וטכנולוגיה במעבדה ובשדה.

הוצגו גם עבודות שנעשו על מבני ציבור בארה"ב, מהמאה ה-19, נבדקו מקורות השיש ששימשו לבנייה ועיטור המבנים המפוארים, לרבות תהליך ההזמנה והמסחר. עבודות דומות במקצת, בוצעו בארץ על מקורות העץ האירופי במושבות הברון.

בסיום עלתה הצעה לכלול בכינוסים הבאים, גם מחקרים באבני חן. לא התקבלה החלטה בנושא.

פרופ' פישר הציג בכינוס את העבודה על שיש מהגן הלאומי: אפולוניה.

(1) **מוזאולוגיה** - במהלך הכינוס ביקרנו בשני מוזאונים גדולים ומרכזיים של העיר: המוזאון לתולדות העיר ספליט, שם גם נערכו חלק ממפגשי הכינוס ובמוזאון הארכאולוגי הגדול ואחד הוותיקים ביבשת אירופה. מעבר למפגשים ולסיורים הפורמליים, יצרתי קשר אישי עם הנהלות המוזאונים והצוות. שאלתי, ביררתי ואף צפיתי מעט בכל האספקטים היומיומיים של אותם מוזאונים: תצוגות, תערוכות, אגף גנים ובתי ספר, לרבות הפעילויות, אחזקה, שיווק, מבקרים, שימור ועוד. המוזאון הארכאולוגי במתכונת מעט דומה לזו שלנו: בקרבת העיר ספליט מצויה העיר הרומית סלונה, שהייתה בירה אזורית בתקופות הקלסיות. כל הממצאים מחפירות סלונה, לא הועברו לעיר הבירה. הם נותרו לתצוגה במוזאון האזורי, לטובת תושבי ותלמידי העיר, וגם לאורחים ותיירים.

סלונה- עיר הבירה הרומית והביזנטית של הדלמטים. במקום חורבות ושרידים רבים הפרוסים על שטח רחב, הכוללים תאטרון, מבני ציבור גדולים, אתרי קבורה רבים ובזיליקה. כמו כן, רוכזו באזור השטח המבוקר, שרידי סרקופגים רבים משיש פרוקונסי ואבן גיר מקומית. משתתפי הכינוס זכו לסיור מקצועי מודרך באתר. לאחר מכן נסענו למוזאון הארכאולוגי, שם הוצג הקטלוג החדש מהכינוס הקודם של אסמוסיה שהתקיים ברומא.

(2) **שימור**- נושאי שימור היו בולטים ומודגשים בייחוד בכינוס זה, מכמה סיבות: הוא נערך בתוך ארמון רומאי ייחודי בהשתמרותו, בלב עיר עתיקה, רוויה בבניינים עתיקים הנמצאים כמעט דרך קבע בהליכי שימור. מארגנת הכינוס Prof. Marasovic, במקצועה פרופ' לארכיטקטורה, שפעלה רבות לשימור הארמון ומבני העיר, היא והצוות המרשים שלה, ארגנו כינוס למופת, בשקט ובמקצועיות רבה. הם ערכו למשתתפים סיור מקיף בארמון, במרתפיו, בגלריות ובמוזולאום הקבורה של הקיסר, שהפך בימי הביניים לכנסייה מרשימה. במבנה משולבים עמודים ופריטים אחרים ממגוון סוגי אבן ובצבעים שונים: גרניט מאסואן ומהמדבר המזרחי, שיש במגוון צבעים, אבן מקומית, פורפיר ודיריט. המקום מתפקד גם כיום ככנסייה. במוזאון לתולדות העיר ספליט, הוכנה במיוחד לכינוס תערוכת מצגות ופוסטרים קשיחים על כל נושא: חציבה, שינוע, הרמה ובנייה באבן. התצוגות היו ברמת בהירות ואיכות מדהימה.

(3) **תיירות**- לעניות דעתי, כל מי שעוסק בתיירות, שירות לקוחות בעסקים קטנים ובינוניים, לינה, הסעדה ואירוח, מומלץ לו שייסע לקרואטיה, או לפחות לעיר ספליט. האנשים העוסקים במקצועות הללו אדיבים, נחמדים ומגלים סבלנות וסובלנות להמוני התיירים שמציפים אותם דרך קבע וסותמים את סמטאות העיר הצרות. ומנגד הם אינם מציקים ואינם כופים על המבקרים לקנות את מרכולתם. הם גם אמינים

לחלוטין, יעילים ושומרים על כבודם העצמי, ובה בעת השירות יעיל ואדיב במלון, בכינוס, בחנויות ואפילו בקרב עוברי אורח ברחוב. למרות מבנה העיר של סמטאות צרות וצפופות, העיר שלווה ובטוחה לחלוטין בכל שעות היממה. כמעט שלא רואים שוטר ולא שומעים סירנות. נראה שחלק מהשליטה מושגת על ידי רשת מצלמות ענפה שנפרסת בכל סמטה ופתח מבנה, אך איננה מפריעה או מכבידה על התנהלות החיים ברחובות.

(4) **סרקופגים**- פרופ' קוך (Koch) מגרמניה השתתף בפעם הראשונה בכינוס אסמוסיה. הוא חוקר מוביל בעל שם עולמי בנושא סרקופגים. במקרה הוא היה גם יושב ראש במושב שבו השתתפתי והרציתי. שוחחתי עמו ארוכות ואף סיירתי אתו בעיר סלונה ובמוזאון הארכאולוגי בספליט. סיכמנו שאשלח לו את תמונות הפריטים שמצויים אצלנו במוזאון והוא ישתדל לבוא לבקר אותנו בביקורו הבא בישראל.

(5) **שיש צבעוני**- כאמור בכינוס ניתנו הרצאות מגוונות. הוצגו גם פוסטרים רבים. בין הנושאים הוצג נושא שיש צבעוני גם על ידי חוקרים מאוסטריה, קרואטיה וספרד. הנושא מסתבר, מרתק רבים. הבנאים הרומאים היו יעילים וכלכליים בחשיבתם. הם חסכו בדרך כלל מאמצים והשתדלו לחצוב קרוב לאתר הבנייה ולהוביל את מוצרי החציבה בדרך הקצרה והיעילה. ואולם כאשר רצו להשיג אבן בצבע מסוים כפריט בנייה: עמוד, ריצוף ופיסול, לא חסכו מאמצים וייבאו מכל רחבי האימפריה.

(6) **גלדיאטורים**- במרכז הארמון מסתובבים בצמדים, גלדיאטורים, מחופשים במיטב מחלצות החייל הרומי. לצערי הם עורכים הופעת קרבות רק באירועים מיוחדים. אנחנו שוקלים לערוך הופעת קרבות גלדיאטורים, בתאטרון המים (נאומכיה) המצוי על גדת הנחל בלב גן השלושה.

לסיכום: כמו הכינוסים הקודמים שבהם השתתפתי, גם כינוס זה היה יעיל ומועיל מאוד, כחוקר ומנהל מוזאון המתמודד כמעט יום-יום עם שאלות שקשה מאוד לקבל עבורן תשובות מדעיות בדוקות, ודאי לא בפריפריה. השתדלתי כרגיל כמיטב יכולתי לייצג, לספר, לפרסם

ולתאר את המוזאון שלנו, בגן השלושה, עמק המעיינות, מוסדות וגופים שעמם אני מעורב: רשות הטבע והגנים, רשות העתיקות, אוניברסיטת חיפה, גנים לאומיים מרכזיים: היפוס-סוסיתא, חמת גדר, בית שאן, קיסריה ואשקלון. יצרתי קשרים חדשים והידקתי קודמים, הזמנתי רבים לבקר באזור ובארץ בכלל; התחלנו עם כמה חוקרים, לקדם רעיונות לשיתופי פעולה ומחקרים במוזאון, מחצבות עתיקות, מחקר באתרים ופריטים מיוחדים. אני חושב שהנוכחות המצומצמת שלנו אך המתמידה כחברים בארגון זה, חשובה מאוד לאקדמיה הישראלית ולמדינה בכלל. למדתי גם הפעם דברים חדשים והפקתי את המקסימום שאפשר מהכינוס והמפגש.

ברצוני להודות מעומק לבי, לכל מי שעזר וסייע לי להשתתף בכינוס. להנהלת גן השלושה ולמועצה האזורית עמק המעיינות, להנהלת איגוד המוזאונים ואיקו"ם ישראל, לריק מגס ולצוות הגן והמוזאון.

בעקבות המחקר הראשוני והכינוס, אני פונה אליכם בזאת, בבקשה לעזרה בתיעוד ואיסוף הנתונים. אם נתקלתם בפריט שיש צבעוני מיובא, (בתקופה הרומית והביזנטית), גם אם אינכם בטוחים, אודה מאוד אם תעדכנו אותי על אודותיו. כל פרט מזהה, לרבות תמונה ומיקום, יסייעו מאוד בקידום והצלחת המחקר ובניית מאגר נתונים ארצי.

מצרף עבורכם את פרטי ההתקשרות בברכה ובתודה מראש.

דרור סגל

מנהל ואוצר המוזאון לארכאולוגיה

עקבות בעמק, גן השלושה 10803.

ארכאולוג ברשות הטבע והגנים ועמית מחקר
באוניברסיטת חיפה

טל': 04-6586352, פקס: 04-6581630

mus@gan3.co.il

מאי 2015